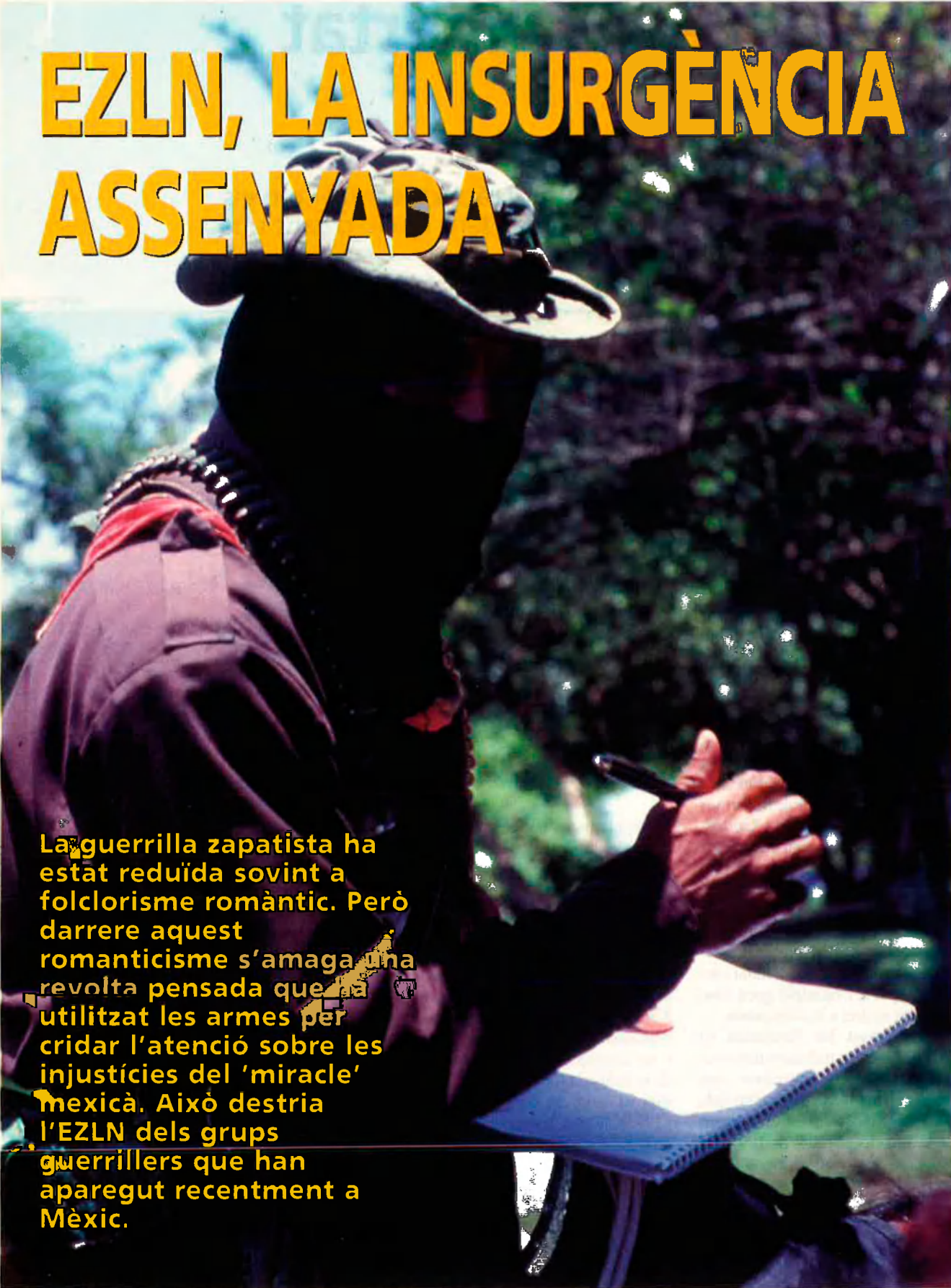

EZLN, LA INSURGÈNCIA ASSENYADA

La guerrilla zapatista ha estat reduïda sovint a folclorisme romàntic. Però darrere aquest romanticisme s'amaga una revolta pensada que ha utilitzat les armes per cridar l'atenció sobre les injustícies del 'miracle' mexicà. Això destria l'EZLN dels grups guerrillers que han aparegut recentment a Mèxic.

zapatistes denunciades per Amnistia Internacional

AGNES ROTGER

Són les dues del migdia de principi d'agost, el sol bat sense pietat sobre el cap de més de dues mil persones de tot el món, concentrades en un racó de la selva Lacandona (Chiapas). De sobte se senten els primers oh! d'emoció. Per un costat de la concentració entra un grup d'encaputxats damunt uns cavalls sobergs, l'animal mític mexicà. Qui encapçala el grup duu un penó. És Marcos, l'únic sots-comandant conegut mundialment. La pandèria militar fa obrir boques nacionals i internacionals. Alguns mitjans de comunicació ho reflectiran com un acte folclòric, com han fet amb tot aquest aixecament armat.

És cert que aquest Encuentro Intercontinental por la Humanidad y contra el Neoliberalismo, fet en un campament zapatista, va atreure participants que semblaven encallats en els discursos de les guerriilles dels 70, i que l'èpica del sots-comandant Marcos ha seduït molts romàntics de tot el món, però el contingut del zapatisme és d'un seny que domina la rauxa.

Roberto Víctor, cap de premsa de l'encontre internacional, reconeix que la insurgència zapatista ha seduït gent de tot arreu i que molts pseudorevolucionaris i turistes hi van a fer el *zapatour*, però que, com a mínim, després d'estar-se uns dies aquí veuen que aquesta guerrilla té alguna cosa de diferent "una manera de fer nova amb moltes possibilitats d'èxit". I afegeix, distès: "Moltes d'aquestes persones es troben en procés de digestió, però no acaben d'evacuar. Nosaltres ja ho hem fet". El que és clar és que l'EZLN ha marcat Mèxic. Els zapatistes estan convençuts que Fukuyama s'equivoca quan diu que la història mundial s'ha acabat: "Aquí, els índigenes de Chiapas continuem fent història", assegura el comandant David.

Aquesta continuació no és fora de lloc. En tota la ideologia dels índigenes insurgents vibra l'esperit d'Emiliano Zapata amb el seu crit de "terra i llibertat" de principi del segle XX. Però els canvis que va introduir aquella revolució no han arribat mai a Chiapas (vegeu pàgi-

na 51). Per això la reclamació de terra, llibertat i un sistema democràtic just d'ara no és sinó el desig de realitzar definitivament les propostes que Zapata formulà ara fa vuitanta anys.

Una greu marginació. De fet, les seves condicions de vida són les pitjors del país. Un cens de principi dels 90 de l'Institut Nacional d'Estadística mexicana indica que els tres milions llargs d'habitants de l'estat de Chiapas sofreixen la marginació més dura de Mèxic. Concretament, el 80% de la població ocupada té uns ingressos inferiors a dos salaris mínims; el 30% de la població de més de quinze anys és analfabeta i el 50% de les cases no tenen clavegueres. Quan el sector analitzat és el dels índigenes, les poques xifres que en parlen es desapareixen. Alguns nadius no saben què és el

L'EZLN creu que la història no s'ha acabat. "Els índigenes continuem fent història", assegura el comandant David.

telèfon ni mai han tingut electricitat. El fet que, a molts poblats, només s'hi pugui arribar a peu i després de moltes hores de camí és la causa principal de la manca de mestres i metges. És amb l'aixecament armat que el govern ha començat a fer-hi carreteres per al trànsit militar.

Des dels anys 40 els índigenes d'aquesta regió (tojolabals, tzeltzals, tzotzils, chols, mamas i zoques), s'han vist empesos a colonitzar la selva i les zones més difícils dels voltants. Hom calcula que actualment hi ha més de mig milió d'índigenes instal·lats a la selva.

En aquest ambient hostil, si alguna cosa els ha permès de sobreviure

re és la tossuderia. A les comunitats índigenes zapatistes els ulls sempre tenen la mateixa mirada de convicció. I amb la mateixa fermeza agafen l'aixada, cullen el blat de moro, empunyen el fusell o munten escenaris i tendals per acollir milers d'estrangers, com ara, a final d'aquest agost passat.

El guerriller equivocat. Al 1968 a París els moviments d'oposició al govern bullien, però a Mèxic hi espetegaven amb molta més força. La repressió també va ser-hi molt més dura, i això va fer que hi apareguessin grups armats. El govern mexicà hi va respondre amb més repressió, legal i il·legal, fins a exterminar, en el sentit literal de la paraula, qualsevol grup violent.

Una part de la gènesi de l'EZLN té l'origen en les restes d'aquests moviments, com expliquen els zapatistes mateixos. Marcos, que es presenta com una mena de traductor de la realitat mexicana a la realitat indígena, ha explicat sovint la seva arribada a les comunitats de Chiapas fa deu anys, quan fugia de la pressió governamental. Segons que diu, el contacte amb els índigenes li va fer canviar les concepcions que portava. Durant deu

A les comunitats zapatistes homes i dones formen el gruix de les bases de suport de l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament Nacional (EZLN). Abans d'entrar en un poblat qualsevol sotmeten el visitant a un escorcoll minuciós, perquè el cap de cada un dels comandants zapatistes és posat a preu. A la pàgina de l'esquerra el comandant Tacho en un moment de l'Encuentro Intercontinental.

ARXIU / EFE

El sots-comandant Marcos ha esdevingut una figura mítica, tant per la literatura dels comunicats de l'EZLN, com per les seves declaracions a la premsa. Els zapatistes deploren que tanta gent es quedi amb la imatge i no aprofundeixi en el missatge.

anys va preparar l'EZLN amb els indígenes, oferint formació militar i política que encara avui continua. La nova forma de lluita que es gestava, també va desbocar una revolució dins la revolució. També les dones, marginades dintre els indígenes mateixos, van començar a fer-se sentir (vegeu pàgina 53).

Salinas dissimula. Aquesta mobilització dins la selva va ser percebuda pel govern a mitjan 1993, amb petits xocs entre exèrcit i possibles guerrillers. L'exèrcit es va mobilitzar, però de cop les seves accions cessaren. Segons l'analista de la Universidad Nacional Autónoma de Mèxic, Rubén Jiménez, qui llavors era president de Mèxic, Salinas de Gortari va subestimar el problema. "Potser va suposar que era un grup relativament petit, fàcil d'anihilar en un moment polític més propici", perquè llavors era a punt de signar el Tractat de Lliure Comerç amb els EUA i Canadà. Ignorant l'abast del conflicte que se li presentava, Salinas va provar d'accontentar els indígenes amb operacions de propaganda, però a través d'organitzacions oficialistes, tradicionalment corruptes. Fins i tot féu construir un hospital a Guadalupe Tepeyac, dins la selva, però, un cop feta la inauguració, no sols va desaparèixer la comitiva oficial,

Un informe confidencial del govern mexicà manifestava el temor que la rebel·lió zapatista no s'estengués a la resta del país.

sinó també l'instrumental mèdic, de forma que l'edifici va quedar completament buit.

L'1 de gener de 1994 començava l'aixecament zapatista amb una acció inicial que no havia fet mai cap guerrilla d'Amèrica. Aquell dia van ocupar set municipis, habitats per quasi 400.000 persones. Una d'aquestes poblacions, San Cristóbal de Las Casas, és la segona ciutat de Chiapas. D'un dia per altre, uns indis que no comptaven per a ningú foren capaços de fer una ofensiva que va deixar tothom bocabadat: l'extensió dels set municipis ocupats suma més de la meitat del Principat de Catalunya. La sorpresa per l'èxit va esdevenir satisfacció per als indígenes protagonistes de l'aixecament, tant més

que alguns d'ells en sa vida no havien trepitjat les ciutats que ocupaven. Després de la presentació pública, l'EZLN es va retirar a la selva, amb les forces pràcticament intactes.

Les forces federals van reaccionar tres dies després, quan l'EZLN ja no hi era. Tot el gruix de l'exèrcit mexicà es va desplaçar a Chiapas, blocant algunes comunitats i bombardejant a tort i a dret. Fins que la pressió popular va frenar les intencions de Salinas de Gortari d'apedaçar amb un estirabot militar d'urgència la seva manca de previsió.

Un diàleg de façana. Aquells dies un informe confidencial del govern manifestava el temor que la rebel·lió zapatista no s'estengués a la resta del país, on ja havien notat "un alt grau de bel·ligerència". Així que van decidir que el conflicte s'havia de vehicular a través del diàleg i van signar un armistici el 12 de gener. Zapatistes i govern van enviar els seus delegats a fer les negociacions de pau, però l'entesa va ser molt mins. Alhora, tant els uns com els altres van moure peça: el govern militaritzant la zona i els zapatistes fomentant la difusió del seu missatge a la resta de Mèxic i a tot el món.

La militarització disposada pel govern s'ha traduït en agressions contínues a la població zapatista i ha estat denunciada per Amnistia Internacional i per la Comissió Nacional de Drets Humans de Mèxic. La vida quotidiana a les comunitats està completament trastornada. Homes i dones tenen por de sortir fora dels pobles, l'exèrcit fustiga els camperols i ha comès més d'una violació. D'una altra banda, els soldats ofereixen aliments i medicaments per comprar, amb sort diversa, informació o fidelitat a l'exèrcit governamental i al PRI, el partit del govern.

L'EZLN, atesa la seva especial concepció del zapatisme, la poesia dels seus comunicats i Internet ha pogut fer-se escoltar.

Quant al diàleg, després d'unes quantes rondes de negociació amb els delegats del govern, l'EZLN ha

ENTREVISTA AL COMANDANT DAVID

"Ara el govern ens vol matar de gana"

EL TEMPS va entrevistar el comandant David, un dels principals líders de l'EZLN, unes setmanes abans de trencar el diàleg amb el govern. En aquell moment aquest dirigent zapatista ja preveia que això passaria: "El govern vol que trenquem el diàleg, per això ha crescut tant la militarització. De cara a la població i la premsa, en canvi, diu que tenen molta voluntat i que volen dialogar, però els fets demostren el contrari".

—Fins quan podran aguantar aquesta situació?

—Els zapatistes i els indígenes en general podem aguantar amb molt pocs recursos. Sabem que som envoltats; prop d'on som, a Oventic, hi ha cinc quaters militars; però ens defensarem fins que puguem. A més, sabem que els militars tenen debilitats, i el nostre poble té la seguretat que abans d'atacar-nos es faran enrere. Som conscients que si ens ataquessin ens crearien problemes molt seriosos, perquè hi hauria grans mactances a les comunitats.

—Què ha canviat des de l'aixecament l'1 de gener de 1994?

—Les nostres condicions són pitjors. Hi ha més fam, més misèria, més pressió militar, més por... Tenim a sobre soldats federals, policies, guàrdies blanques. El govern ens ha tancat les vies de subministrament; com que no ens va poder matar amb les armes, ara ens vol matar de gana. Però tot això fa que hi hagi més gent disposada a ajudar-nos.

—Les guàrdies blanques, els grups paramilitars que també fustiguen les comunitats zapatistes, han pres militància potencial a l'EZLN?

—No tanta com diuen. Els indígenes que han convençut són persones que mai no han volgut entendre les

raons de la nostra lluita. L'exèrcit i els paramilitars els ofereixen sou, aliments, sostre, fins i tot els porten aspirines i els tallen els cabells.

—A la ciutat de Mèxic les manifestacions en favor del sots-comandant Marcos van congrega centenars de milers de persones. Moltes menys que no les que van anar a la manifestació que demanava la investigació dels

El comandant David, un dels caps de l'EZLN. Confia en la resposta popular a l'hora de canviar Mèxic.

assassinats de dos pagesos de Chiapas. No temen que la personalització perjudiqui l'aixecament zapatista?

—El govern i els qui volen destruir la nostra organització creuen que el sots-comandant insurgent Marcos és qui ho organitza tot; però no és així, tot el procés, el porta el poble. Si matessin Marcos, contràriament al que creu el govern, la lluita no s'acabaria, sinó que la nostra gent s'aixecaria i s'enfuriaria encara més. Eliminar el zapatisme no és tan senzill com tallar un cap. La lluita ja no s'atura.

—Vostès ja han dit que no esperen cap solució del govern, però que sí que tenen esperança en el poble de Mèxic. Això inclou la possibilitat d'uns altres aixecaments armats zapatistes?

—No volem que la gent prenguin les armes, entre més coses perquè n'hi ha que no en tenen i n'hi ha que no en volen; volem que la gent es mogui políticament per canviar la situació. Al principi van ser un mitjà eficaç per fer-nos escoltar, però a partir de llavors no volem haver de disparar cap bala, volem arribar a un acord dialogat. Només si no ens deixen cap més camí tornarem a les armes.

—No té la sensació d'estar en una lluita inútil entre David i Goliat?

—Sí, però recordi que va guanyar David. Si ens ajuntem tots els petits del món, podem guanyar el gegant del neoliberalisme. Els nostres rocs són la raó, la justícia i la dignitat.

—Com explica que l'EZLN tingui tanta repercussió?

—Deu ser perquè les nostres demandes tenen en compte tots els sectors de la societat, no solament els camperols. La diferència amb altres organitzacions és que només fan les seves reivindicacions específiques:

recuperar les terres o demanar l'autonomia, però deixen de banda demandes que també són necessàries. Potser també ho fa la democràcia zapatista, en què els dirigents són escollits en assemblea i han de manar obeint.

—Comandant David, com va entrar dins l'EZLN?

—...No li ho puc explicar; l'única cosa que li puc dir és que jo vaig créixer en la misèria, he passat fam i sé què és patir com pateix un poble que és oprimat i explotat. Això em va fer adonar que calia fer alguna cosa per acabar les injustícies.

—Ens pot dir, si més no, a quina ètnia pertany i quina edat té?

—Tots en aquesta zona dels Altos de Chiapas són tzotzils purs. L'edat no la diré... sóc jove. (Riu). O. C. / A. R.

La imatge d'Emiliano Zapata és present en les comunitats rebels. L'EZLN reivindica l'herència d'aquest revolucionari mexicà.

perdut les esperances d'arribar-hi a cap acord real. Aquesta decepció, la manca del compliment governamental dels primers acords sobre drets indígenes i l'empresonament de presumptes zapatistes acusats de terrorisme han estat la causa de la suspensió del diàleg, per part de l'EZLN, el 3 de setembre.

Esdevenir força política. Ara com ara, pels zapatistes l'única via possible de solució del conflicte és la implicació de la societat civil del país. El seu missatge ja ha tingut ressò, i a la ciutat de Mèxic s'han fet manifestacions com no se n'havien vistes mai.

Els zapatistes no amaguen la seva voluntat d'esdevenir un partit polític. De moment ja han fomentat la creació del Frente Zapatista de Liberación Nacional (FZLN). Per definir l'estratègia i els continguts d'aquesta formació política s'han creat els comitès de discussió escampats per tot Mèxic. Amb tot, la voluntat política de l'EZLN no sempre ha estat clara. Si bé en un cert moment van donar suport al Partit de la Revolució Democràtica (PRD), de centre-esquerra, també és cert que just abans de les eleccions de l'octubre del 1995 Marcos va declarar a la revista *Proceso* que l'EZLN no s'havia ai-

El suport del Vaticà al bisbe de Chiapas va arribar vergonyosament tard. Ho féu en forma d'article a 'L'Osservatore Romano'.

xecat en armes perquè el PRD arribés al poder, sinó "per la democràcia, la justícia i la llibertat".

A més d'obrir la via políticoelectoral, els zapatistes també han fet convergir diversos sectors socials mexicans en la seva voluntat de transició a la democràcia, tals com les associacions de creditors, molt nombroses, i els sindicats autònoms.

El suport del Vaticà. Un dels protagonistes principals de l'escena és el bisbe de Chiapas, Samuel Ruiz. "Durant anys vaig ser com un peix que dorm amb els ulls oberts, que hi veu però que no comprèn. Veia esglésies plenes,

sentia resar en les cinc llengües indígenes que es parlen a Chiapas, a més de l'espanyol, veia el fervor d'aquella gent que expressava una fe arrelada, però no percebia la profunditat i el misteri d'aquella realitat. Però a la fi em vaig adonar que darrere aquella alegria aparent hi havia una frustració estructural, històrica, que acabava en la tristesa", explica Samuel Ruiz. Igual com va fer el primer bisbe de Chiapas, Bartolomé de Las Casas, al segle XVI, també Ruiz es va posar al costat dels indígenes. La seva actuació, ja abans del 1994, havia provocat les ires dels cacics i latifundistes locals, però no havien aconseguit de fer-lo fora. Amb l'aixecament zapatista, Samuel Ruiz encara s'hi va implicar més oferint-se a mitjançar. La situació, tan tensa, feia témer un final com el de monsenyor Romero al Salvador, assassinat per les classes adinerades salvadorenques.

Samuel Ruiz va demanar el suport del papa Joan Pau II el maig del 94, perquè el nunci apostòlic de Mèxic, Girolamo Prigione, feia temps que era massa a prop del PRI. El suport del Vaticà al bisbe va arribar vergonyosament tard, però va arribar finalment, en forma d'un article al diari *L'Osser-*

LES ARRELS DE LA INSURGÈNCIA

Zapata, el mite recuperat

L'adjectiu "zapatista" no és gratuït en l'EZLN. El record d'aquest camperol revolucionari, ja mític, s'ha mantingut i encara perviu en bona part de la societat mexicana, especialment al sud-est. L'1 de gener de 1994, quan l'exèrcit zapatista es va fer conèixer, molts pagesos i indígenes vells van creure confirmades les seves romàntiques sospites "Zapata no va morir assassinat, va amagar-se a la selva Lacandona". A diferència del revolucionari Francisco "Pancho" Villa, Emiliano Zapata, sempre ha estat vist com un líder amb un currículum d'integritat impecable.

L'any 1822, quan els espanyols van anar-se'n de Mèxic, el país quedà en mans de l'aristocràcia criolla i l'alta clerecia, que arraconaren els indígenes a la misèria. Aquesta situació s'aguantà fins l'any 1910, quan esclata la revolució mexicana. L'espurna fou la campanya contra la reelecció fraudulenta de Porfirio Díaz, que detenia el poder absolut des del 1876. Durant aquest període es calcula que cinc mil pobles indígenes foren desposseïts de les seves terres. La proliferació d'immensos latifundis fou progressiva. Un cens de l'any 1910 indica que l'1% de la població abassegava el 96% de les terres.

L'enfrontament armat va començar al nord del país amb Pancho Villa i es va estendre al sud al crit de "terra i llibertat" de la mà d'un pagès de vint-i-set anys, dit Emiliano Zapata. Aquest líder natural, també un bon poeta, va proclamar el Pla d'Ayala el 1911, consistent no sols a fer que els camperols espoliats recuperessin les terres, ans tinguessin també dret a prendre un terç del que restés a les grans hisendes. El moment àlgid de la revolució va ser el 1914 a Aguascalientes, una ciutat prop de la capital mexicana. En aquest lloc Pancho Villa i Emiliano Zapata van convocar la Sobirana Convenció Revolucionaria, que segons els historiadors Enrique Rajchenberg i Catherine Héau-Lambert, de la Universidad Nacional Autónoma de Mèxic, "va ser el

moment més democràtic de la revolució mexicana i, potser per això mateix, el més oblidat dels historiadors. (...) Va ser un intent de contenir la violència mitjançant el diàleg entre ciutadans armats, no entre militars".

ARXIU

Zapata dirigí la revolució al sud de Mèxic. Va tenir el suport dels pagesos fins a ser assassinat a traïció el 19 d'abril de 1919.

Lluita entre generals. Amb la caiguda de Porfirio Díaz va pujar al poder Francisco Madero, que fou assassinat i rellevat pel general conservador Huerta. Contra aquest es van alçar els generals Villa, Carranza, Obregón i Zapata, que ja havia començat la redistribució de les terres al sud. Un cop destituït Huerta, Carranza, amb el suport dels EUA, es va aliar amb Obregón i els sindicats per fer els batallons obrers. Així van derrotar Villa al nord —que després també morí assassinat—. Carranza va anunciar mesures per tornar algunes terres als propietaris i va cedir davant

els obrers de les ciutats. Aquestes iniciatives només es van aplicar en part i durant poc temps. L'any 1919, dos després de la fi de la revolució, Venustiano Carranza va ordenar l'assassinat a traïció d'Emiliano Zapata. Poc després també Carranza era assassinat i Obregón esdevenia president el 1920, i així es consolidava l'actual règim polític mexicà, basat en un partit oficial, pràcticament únic, alhora que l'estat assegura la presència testimonial de l'oposició.

La revolució de Mèxic va tenir resultats diferents segons els llocs. Concretament a Chiapas, els grups de terratinents, anomenats *mapaches*, es van aliar al 1920 amb el govern federal i van aconseguir de desvirtuar les reformes promogudes per la revolució. Aquesta situació, a voltes gairebé feudal, ha deixat molts mestissos i indígenes sense terra. Desposseïts, han hagut de fugir de l'esclavatge cap a la selva. Però els ramaders també han esgarrapat terres a la jungla. Per això mateix la conflictivitat social no ha deixat d'existir en tots aquests anys amb més o menys força.

Canvi de símbols. Tot i les diferències ideològiques, Villa, Zapata i Carranza eren, fins fa poc, els herois oficials de tots els mexicans. També contra això s'han alçat els nous zapatistes, que reivindiquen per als indígenes i els pagesos el seu inspirador històric, que la història institucional ha desvirtuat i ha col·locat al costat dels qui el feren assassinar. És exemplificador d'aquest canvi simbòlic que Carlos Salinas de Gortari, abans del 1994, quan va anunciar, com a president mexicà, que reformava la constitució per promoure la legalització dels latifundis, aparegués davant les càmeres amb un retrat d'Emiliano Zapata al fons, però que, des de l'aixecament de Chiapas, en les declaracions que Salinas de Gortari feia per la televisió el quadre de fons fos la imatge de Carranza. O. C. / A. G.

ARXIU / EFE

La nova guerrilla maxicana anomenada Ejército Popular Revolucionario (EPR) ha demostrat que té capacitat operativa i, per tant, un cert suport social. En canvi, certs elements fan com més va més creïble sigui un grup manipulat pel nucli dur del Partido Revolucionario Institucional (PRI) al poder.

vattore Romano. Poques vegades el Vaticà s'ha definit tan radicalment en un conflicte d'aquestes característiques. En l'article de reconeixement a Ruiz, el rotatiu pontifici deia: "els latifundistes i potentats econòmics de la regió intenten per tots els mitjans de sabotar el diàleg i provocar l'enfrontament armat i el vessament de sang". Aquesta denúncia va ser una alenada d'aire per a Samuel Ruiz, que a més de suportar la campanya adversa dels mitjans de comunicació afins als cacics i al PRI, havia sofert l'atac de mercenaris dels latifundistes a la catedral de San Cristóbal.

Nova guerrilla. En el marc d'aquest diàleg, ha aparegut un nou grup guerriller a l'estat mexicà de Guerrero i en diversos punts de Mèxic. Es tracta de l'Ejército Popular Revolucionario (EPR) que, a diferència de l'EZLN, s'ha manifestat més aviat com una guerrilla comunista de tall tradicional, que vol un canvi de govern i que rebutja el diàleg. Fins ara els detinguts d'aquesta guerrilla han declarat que només s'havien entrenat un dia i que els havien promès diners i terres. L'escàndol va saltar quan es va demostrar que dos detinguts com a membres de l'EPR eren càrrecs destacats del PRI a

S'ha demostrat que detinguts de l'EPR són càrrecs destacats del PRI a l'estat de Tabasco, governat per la línia dura d'aquest partit.

l'estat de Tabasco, governat per la línia dura d'aquest partit. Això ha reforçat la idea que aquesta nova guerrilla podria ser una "mà negra" dels sectors més reaccionaris del PRI, anomenats els *dinosaurios* i estretament lligats, i no sols ideològicament, amb l'antic president Carlos Salinas de Gortari. Els zapatistes se n'han desmarcat des del primer moment, però han alertat que l'exèrcit utilitzava aquesta excusa per colpir les organitzacions populars dels indrets on hi ha presència de l'EPR. Actualment la tensió a tot Mèxic és un cultiu suficient perquè hi apareguin noves guerrilles. De fet, ja s'ha vist a l'estat d'Oaxaca un Ejército Clandestino Indígena

de Liberación Nacional (ECILN) i a l'estat de Guanajuato, l'Ejército Guanajetense Revolucionario (EGR).

Alhora, els militars no sols s'han desplegat per Chiapas i Guerrero, sinó també, i progressivament, per Puebla, Oaxaca, Veracruz, Hidalgo, Yucatán, Jalisco, Guanajuato, Querétaro i Michoacán. Aquesta militarització de la vida civil, més l'augment dels assassinats perpetrats per les policies privades, anomenades guàrdies blanques, genera encara més conflictivitat. Ja no es tracta d'un malestar aïllat: el malcontentament, fins ara subterrani, comença a manifestar-se amb força.

Si es manté la pressió militar i no avança ni el diàleg ni la consolidació de forces polítiques alternatives que portin a l'anelhada transició democràtica, l'EZLN té poques possibilitats de sobreviure. En una entrevista recent, el sots-comandant Marcos alertava de la concentració a la selva d'unitats especials de l'exèrcit mexicà entrenades per a lluitar en aquest medi. Marcos és conscient que l'EZLN ja no es pot replegar més, reconeix que pot haver-hi una matança, però assegura que, si destrueixen el Comitè (òrgan directiu), hi haurà "molts comitès i moltes guerrilles autònomes i independents, i ja no hi haurà diàleg ni res de tot això".

L'EZLN ha demostrat que és una guerrilla molt *sui generis*, ha estat deu anys preparant-se, vuit dies lluitant i dos anys actuant políticament des de posicions de pau armada. Els passamuntanyes han seduït molta gent, la literatura de Marcos fa tocar la utopia, però les seves demandes assenyades ens descobreixen un Mèxic corrupte i convulsinat per la injustícia, on el miracle econòmic llatinoamericà va ampliant de dia en dia l'esvoranc entre pobres i rics.

Passi què passi a partir d'ara, i encara que Zedillo agafi Marcos, l'espurna d'una possibilitat de canvi ja s'ha encès entre la societat civil mexicana.

Oriol Cortacans/Agnès Rotger